
NA POMOC VOJENSKOVĚDECKÉ PRÁCI

TVŮRČÍM ZPŮSOBEM ODHALOVAT A ŘEŠIT NOVÉ PROBLÉMY VE VOJENSKÉM UMĚNÍ

Generálmajor Ján Lipový

Ve svém článku vycházím z úkolu uloženého ministrem národní obrany: „Vojenskovědeckou práci zaměřit na tvůrčí řešení aktuálních otázek operačního umění a taktiky a na studium nových způsobů bojové činnosti vojsk, odpovídajících technickému rozvoji.“

K zabezpečení úspěšného plnění tohoto úkolu je nutno:

- přistoupit k tvůrčímu řešení nových životně důležitých otázek operačního umění a taktiky, teoreticky je prostudovat a přezkoušet v praxi, aby byly všem jasné;
- odhalovat a řešit nové způsoby bojové činnosti vojsk vzhledem k rozvoji nové techniky, raketových a nukleárních zbraní, vzhledem k terénním podmínkám a manévrovací schopnosti vojsk, které jsou těmito podmínkami ovlivňovány a podmiňovány.

Základem rozvoje každé vědy, počítaje v to i vojenskou vědu, je důkladné osvojení si marxistické metodologie a její soustavné uplatňování při zkoumání všech jevů v činnosti vojsk. Bojová činnost vojsk je velmi různorodá a probíhá v podmínkách velmi často se měnících, v situacích, které se neztotožňují jedna s druhou, ba často jsou od sebe podstatně odlišné.

Je však potřebné ukázat na ty obecné teoretické zásady, které se opakují a jsou platné pro určité období, v kterém je používána jedna organizace vojsk, za určitého stavu bojové techniky, charakteru bojové činnosti — operace — války. Takto rozpracované obecné otázky teorie jsou vodítkem a pomocí velitelům a štábům v řízení vojsk. Jakmile se však kterýkoli z uvedených činitelů změní — je třeba prozkoumat i vliv této změny na celkovou soustavu obecných zásad teorie, a tedy i na ráz bojové činnosti vojsk. Probíhá zde tudíž nepřetržitý proces rozvoje teorie, a tím i ovlivňování způsobu činnosti vojsk.

Zpracováváme-li proto nějaké teoretické zdůvodnění, nesmíme zůstat u jednoho praktického příkladu, na kterém bylo toto zdůvodnění přezkoušeno a osvědčilo se, protože to, co se osvědčí v jednom případě, nemusí být vhodným řešením všech ostatních případů. V každé situaci je nutno uvážit její zvláštnosti, organizační svazků a jejich výzbroj, stanovený úkol a úlohu, kterou svazek plní v rámci armády, což bude mít bezpochyby vliv na jeho bojovou činnost. Nezvážíme-li tyto okolnosti, dopustíme se hrubé chyby v rozhodování. Proto velitel a jeho štáb musí pečlivě zhodnotit všechny zvláštnosti situace ještě před rozhodnutím a musí stanovit konkrétní formy bojové činnosti odpovídající konkrétním podmínkám. A právě v tomto směru se ve vojenském teoretickém myšlení buď vůbec nevyužívá znalostí marxistické metodologie, zejména zákona „negace negace“ anebo

se jich využívá jen povrchně. To je také základní příčina, proč se ve vojenskovědecké práci nedosahuje podstatnějších pokroků, proč má většina prací kompilační ráz bez samostatného přístupu k řešení problémů, proč nejsou odhalovány a tvůrčím způsobem řešeny nové problémy a jevy bojové činnosti.

V. I. Lenin napsal,¹⁾ že „Marxistická dialektika je obsahově nejbohatší a nehlubší učení o vývoji, učení bez jednostrannosti a zkreslování. K základním zákonům dialektiky, tj. k nejobecnějším zákonům vývoje přírody, společnosti a myšlení patří i zákon »negace negace«.“

Dialektika ukazuje, že negace předpokládá protikladnost mezi starým a novým, kladným a záporným; negace probíhá tak, že spojuje postupné, vzájemně se střetající etapy vývoje a celý proces dostává charakter nepřetržitého pohybu a obnovy. V průběhu každého vývoje se však obnovuje ne původní stav, neopakuje se přesně původní these, ale zůstává v ní jen to, co má ještě svou platnost v nových podmínkách s kvalitativním zlepšením původního stavu these. Marxistická dialektika charakterizuje vývoj jako pohyb po vzestupné linii.

Z toho vyplývá, že taková teoretická práce, která jen opakuje již známé problémy, nepřináší žádné kvalitativní zlepšení. Od podobných způsobů teoretické práce je třeba se rozhodným způsobem odpoutat a přikročit k teoretickým pracím, které vycházejí ze všech těch změn, majících vliv na zkoumanou otázku. Důkladné hodnocení jejich vlivu pomůže odhalit i kvalitativní zlepšení původního stavu.

Uvedu několik příkladů. Tempo útoku střeleckých vojsk ve druhé světové válce při průlomu připravené obrany nepřitele se počítalo asi 2 km za hodinu. Tato kalkulační norma odpovídala určitým konkrétním podmínkám, především možnostem pěšáka, jeho podpory technickými prostředky (ženisty apod.), palebnou účinností a mohutností používaných zbraní. Pokrok vědy však odhalil možnost jaderných reakcí a jejich využití ve vojenství. Jejich výsledkem byl kvalitativní růst zbraní k umlčování nepřitele. Vznikla možnost zvyšovat tempo na 3 až 4 km i více za hodinu, což je podstatné kvalitativní zlepšení původního stavu.

Je však možno již říci, že je to konečný stav? Posazení pěchoty na obrněné transportéry, zvýšení počtu tanků, hromadnější použití taktických výsadek, použití různorodé ženijní techniky, to vše ukazuje jasně na další možnosti zvyšování tempa útoku. A jaké jsou konkrétní možnosti, jak a v čem se opět projeví v budoucnu tento kvalitativní vzestup? To jsou problémy, které je třeba v teoretické práci pečlivě rozpracovat a zdůvodnit.

S objevem nukleárních zbraní vyvstává řada nových problémů, zejména v otázkách vytváření úderných uskupení, jejich rozptýlení a rychlém použití na novém směru. Např. na konci druhé světové války na směru hlavního úderu byla vytvářena mohutná úderná uskupení tanků, pěchoty, dělostřelectva a jiných prostředků s cílem dosáhnout drtivé převahy nad nepřítelem.

Objevem zbraní hromadného ničení byl získán kvalitativně daleko účinnější prostředek k vyjádření převahy na zvoleném směru. K zmenšení zra-

¹⁾ Nová mysl 11/1956, B. Kedrov „Zákon negace negace“.

nitelnosti vojsk bylo možno i nutno upustit od hromadění pozemních vojsk, což vedlo k rozšiřování bojové sestavy.

Tím se však podstatně zmenšila palebná hustota pozemních klasických zbraní útočících a bránících se vojsk. Rozvoj vojenské techniky bude mít za následek různou změnu v činnosti vojsk. V současné době není náležitě vyjasněna otázka, jak vytvářet úderné uskupení na hlavním směru a jak je zasazovat do boje, bude-li rozptýleno na značné ploše a rozmístěno daleko od fronty.

Není také řešena otázka bojového zabezpečení vojsk při rychlém tempu útoku a značné manévrovací schopnosti. Vystává zcela nová otázka použití bojových skupin — jejich složení, kdy a za jakých okolností jich použít, jaký je jejich úkol, kolik je jich třeba u pluku a konečně zda je nutno mít tyto skupiny jako stálé anebo je vytvářet, když je to nutné. Všechny tyto otázky nutno teprve řešit. Pokud jde o obranu, je zde také mnoho nejasných otázek, např. výhodné provedení protiztečí a jejich zabezpečení, v jaké bojové sestavě je výhodnější provádět protizteč, a způsob rozvinování sil k provedení protiztečí. Při řešení těchto otázek je nutná iniciativa, smělost a dokonalá vycvičenost vojsk. Studium uvedených otázek ukazuje perspektivní náměty rozvoje teoretické práce. Zde se ukazuje možnost skutečně tvůrčím způsobem řešit nové otázky. Je však třeba řešit je na základě současného stavu, zhodnotit všestranně všechny nové vlivy, které na další vývoj působí, a dokázat účelnost a nutnost provedení dalších kvalitativních změn v sestavě, v organizaci a způsobech vedení boje. Široká výměna názorů k řešení otázky, praktické prověřování na cvičeních, hledání vzájemných rozporů a vzájemné podmíněnosti, to je metoda, která pak zabezpečí odhalení věci správné, nové a tvůrčí.

V poslední době byl zaznamenán nebyvalý rozvoj techniky, umožňující všestranné zdokonalování průzkumu na bojišti. Tím jsou dávány lepší předpoklady k odhalení sestavy, činnosti a zámyslu protistrany. Tato skutečnost však přirozeně vede k hledání možností jak utajit činnost, jak ztížit a znemožnit činnost průzkumných prostředků, jak dokonaleji chránit objekty, vojska, techniku před prozrazením, po případě jak klamat nepřítel, aby neodhalil náš zámysl. Rozšiřují se metody klamání, provádějí se rozsáhlé klamné manévry v činnosti vojsk. Zabráňuje se tvoření takových systémů, které vedou k pravidelně se opakující činnosti vojsk, protože takovou činnost lze snadno odhalit. Systém obrany musí být vytvořen tak, aby nejen odpovídal dané konkrétní situaci, ale aby bylo velmi složité jej odhalit. Jestliže po určitém čase je již předpoklad odhalení, musí být změněn. Ukázal jsem na příkladu, jaká je vzájemná závislost a podmíněnost možnosti průzkumu a nutnosti klamání. Vyplývá z toho soustavná potřeba vyhodnocovat všechny prvky na sobě závislé a podmiňující se. V hledání dokonalejších forem bojové činnosti nikdy, ani v míru nebo v přestávce bojové činnosti, nesmí nastat stagnace, protože by protivník mohl získat náskok, který by vedl k nezdaru v boji.

Je zapotřebí takové soustavné, teoretické práce, která by neopakovala známé již poznatky, ale měla vzestupnou linii zkvalitňování těchto poznatků. S tímto požadavkem jsou v jasném rozporu veškeré kompilační teoretické práce, v kterých se nehledají nové, pokrokové cesty vývoje. Využívání jednoho ze základních zákonů dialektiky — zákonu „negace negace“ vylučuje dogmatické uplatňování pouček, které měly v minulosti své

opodstatnění, protože v nových, podstatně změněných podmínkách také poučky musely již zaznamenat kvalitativní změny směrem k vyššímu stupni. Jedině soustavným přehodnocováním původních pouček na základě odhalení vlivu nových podmínek přispějeme k rozvoji teoretického myšlení.

Dosáhnout tohoto stupně teoretického myšlení ve vojenství je možné na základě

- jasného chápání otázek socialistické vojenské ideologie,
- znalosti obecných základů vojenské vědy a její souvislosti se socialistickou vojenskou ideologií,
- osvojení si a soustavného uplatňování marxistické dialektiky jako základní metody rozvoje každé vědy,
- dobrých teoretických a praktických odborných znalostí daného problému, charakteru soudobého boje a požadavků jeho dalšího rozvoje.

Není jistě náhoda, že v práci v oboru přírodních a společenských věd dosahují nejlepších výsledků pracovníci, kteří si osvojili především obecné základy své vědy a marxistickou dialektiku a na základě těchto znalostí soustředili hlavní úsilí na rozvíjení specifických otázek svého oboru. Např. v současném prudkém rozvoji techniky není již možné, aby jeden pracovník v oboru technických věd dokonale ovládl všechny obory techniky, proto jen na základě vyšší specialisace je možno dosáhnout rozhodujících úspěchů. Technik pracující ve výzkumu zbraní musí důkladně zvládnout zákony balistiky, naproti tomu technik konstruktér automobilní techniky se bez znalosti balistiky může stát odborníkem ve svém oboru. Znalosti ze zcela jiného oboru si musí osvojit konstruktér letadel. Tyto zásady se zdají být zcela samozřejmé. Přesto však je třeba se zamyslet, jak je uplatnit i ve vojenskovědecké práci. Ve vojenské vědě a v jejích základních oblastech, strategii, operačním umění a taktice, je tolik speciálních úseků, že jejich dokonalé zvládnutí a další rozvíjení je spojeno s čím dál tím většími obtížemi. Vyplývá z toho, že je možné dosáhnout lepších výsledků při specialisování se v určitém oboru ovšem jen za určitých podmínek a na některých pracovištích. Ve vojenských akademiích se připravují noví velitelé svazků a pracovníci štábu vševojskových svazků. Jejich příprava bude dokonalejší, jestliže bude vedena učiteli-specialisty. Když takovéto specialisty na katedrách akademií vychováváme, bude zajištěna nejen hodnotnější výuka, ale i kvalitnější vojenskovědecká práce a kvalitnější pomoc akademií vojskům a okruhům. Základní předpoklad pro výchovu a kvalitní práci specialistů bude osvojit si obecné základy vojenské vědy, znát charakter vševojskového boje i operace, studovat perspektivy jeho dalšího vývoje a soustavně vyhodnocovat zkušenosti vojsk a štábů z bojové a operační přípravy a jejich požadavky.

Jen na základě toho pak je možné stát se specialisty např.

- v plánování, organizaci a vedení útočného nebo obranného boje a operace,
- ve velení v soudobém boji a operaci,
- v organizaci ochrany a použití ZHN v soudobém boji a operaci,
- v přeskupení a přesunech vojsk,
- v násilném přechodu vodních toků,
- v nočním boji,
- v protivzdušné obraně.

Chápat však tuto specialisaci odtrženě od zvládnutí obecných základů uvedených dříve bylo by stejně nemožné jako chtít konstruovat dělo bez znalostí zákonů balistiky.

Podstatný vliv na rozvoj vojenskovědecké práce mohou mít kvalifikované, iniciativně a se zájmem pracující vojenskovědecké kádry. I když jejich počet se soustavně zvyšuje, zůstávají nám mnoho dlužni v tvůrčím rozpracování nových otázek vojenského umění.

Které konkrétní otázky by bylo třeba rozpracovat vzhledem k soudobým podmínkám a charakteru vševojskového boje a operace, stavu vojenského teoretického myšlení v naší armádě a soudobému rozvoji techniky?

Současné přípravy států Severoatlantického paktu dostatečně jasně ukazují na zvýšené přípravy k vedení agresivní války proti SSSR a státům lidových demokracií. Z úst řady vojenských činitelů těchto států se dovídáme i o tom, jaký charakter by takováto válka měla, zejména její začátek. Proto je třeba dále a tvůrčím způsobem zkoumat

- jaký vliv bude mít charakter počátečního období války na bojovou činnost vojsk na zemi i ve vzduchu, na organizaci a styl velení vojskům, na organizaci vojsk, bojovou pohotovost vojsk a další vývoj techniky,
- jaké změny si vynutí tento charakter v použití druhů vojsk, organizaci všech druhů zabezpečení vojsk.

Jestliže se neustále zvyšují požadavky na tempo útoku, manévrovost a možnost smělého a hlubokého pronikání svazků na samostatných směrech, pak bude často docházet k obkličování útvarů a svazků. Vyplývá z toho nutnost řešení boje v obkličení a probíjení se z obkličení v těchto podmínkách. Jaký zde bude cíl boje, cíl probíjení a způsob jeho provedení a spojení se s vlastními vojsky v duchu nepřetržitého plnění zámyslu staršího náčelníka.

Nepřítele je třeba soustavně klamat, a chránit tak vlastní vojska před údery zbraněmi hromadného ničení. Kromě jiných opatření provádíme protiatomový manévr. Je třeba konkrétně rozpracovat a ukázat velitelům útvarů a svazků, jak tento protiatomový manévr organisovat a provádět a kdy jej provést, jaké jsou možnosti pro tento manévr do zahájení útoku a jaké v průběhu vedení boje (v útoku nebo v obraně)?

Jestliže organisujeme obranu s hlavním úsilím v hloubce, pak je třeba konkrétně ukázat, jak organisovat vyvedení vojsk z prvního pásma, jak jejich vyvedení zabezpečit a jak provést tento manévr, aby nebyla vlastní vojska v hloubce uvedena v omyl a aby se nepřekázelo jejich bojové činnosti, jak v této situaci organisovat a provést protizteče, aby vzhledem k značným pohybům nenastala desorientace, jak udržet pořádek a sladěnou činnost vojsk.

Celý komplex nových otázek vyplynul z existence zbraní hromadného ničení. Zde nestačí jen aktivní a pasivní opatření k ochraně proti nim. Je třeba soustavně a v souvislosti s používáním zbraní hromadného ničení zkoumat přímo charakter bojové činnosti, způsoby činnosti, tvoření bojových sestav, organizaci vojsk a jejich vybavení technikou, a hledat taková opatření, aby použití zbraní hromadného ničení bylo neúčelné. Ochranná opatření jsou jen pasivní částí celého komplexu boje proti účinkům zbraní hromadného ničení. Účinnější opatření třeba hledat přímo v způsobech bojové činnosti.

Uvedl jsem jen několik námětů, které je třeba řešit tvůrčím způsobem. V tomto směru je třeba účinného zapojení se všech příslušníků armády. Příkladem zde však musí být naše vědecké kádry.

Zkušenosti z vědecké práce v jiných vědních oborech je třeba uplatňovat nejen z hlediska účelnosti specialisace, ale i z hlediska metod vědeckého přístupu k řešení nových otázek. Nutno napřed znát vše to, čeho již bylo dosaženo v daném oboru, co ovlivňuje tvoření nového, co má zabezpečit nové, co brzdí tvoření nového, jaké jsou dosavadní praktické zkušenosti a jak formulovat závěry. Jinak výsledky a závěry budou nevědecké, budou to jen subjektivní názory, které nevznikly důkladným rozбором skutečností a nevystihují zákonitou nutnost přeměny starého v kvalitativně vyšší stupeň původního.

Nedostatek dosavadní teoretické práce v oboru vojenství je právě v tom, že jsou činěny závěry bez tohoto základního rozboru starého, bez spojitosti s požadavky nového progresivního vývoje. Stručně řečeno autoři teoretických prací sice význam marxistické metodologie uznávají, ale v praxi neuplatňují. Takovým způsobem ovšem kvalitativního zlepšení vojenského teoretického myšlení nedosáhneme. **Jako základní požadavek k zabezpečení zlepšení stavu vojenskovědecké práce v naší armádě musí být hlubší osvojení i praktické uplatňování marxistické metodologie v rozvoji vědy, zapojení širokých kolektivů vojenských odborníků.** K tomu jsou zvláště výhodné podmínky zapojení se do publikační činnosti v našem vojenském odborném tisku. Jedním z dalších požadavků zvýšení kvality vojenskovědecké práce je zvýšit podstatně náročnost na přípravu a práci vojenskovědeckých kádrů.